Juhtumid õpetaja eetikakoodeksi kasutamise näitlikustamiseks

Juhtumid on siinsesse vormi modifitseerinud Tartu Ülikooli eetikakeskuse töörühm.

Siia on kogutud päriselulisi juhtumeid õpetaja töövaldkonnast. Juhtumeid saab kasutada eetilise märkamisoskuse ning kujutlusvõime arendamiseks haridusasutuse sees, kusjuures rakendusvõimalusi on mitmesuguseid.

1. Üldine olukorra kindlakstegemine: mõtle ja aruta, mis on juhtumi **põhidilemma** ja milliste väärtuste vahel tuleb valida. Mõtle ja aruta, kes on **juhtumi osapooled**, keda peategelase otsus, reageerimine või reageerimata jätmine võib mõjutada, ning milline see **mõju** on.
2. Õpetaja **eetikakoodeksi (2026) asjakohaste punktide otsimine** ning kaalutlemine, st kontekstipõhiselt **hierarhiasse seadmine**. (Järgnevates näidisjuhtumites oleme asjakohaste printsiipide seast paksendusega eristanud võimalikud peamised eetikakoodeksi punktid, mis juhtumi kohta käivad.)
3. Arutelu elavdamine TÜ eetikakeskuse **väärtuste mängu meetodil.** Juhtumeid lahendatakse nelja- kuni kuueliikmelistes gruppides.

   Mängu käik:

   a. Igaüks omaette loeb läbi juhtumi ja teeb isikliku valiku lahendusvariantidest.

   b. Ükshaaval põhjendatakse oma otsust.

   c. Arutelu ja konsensuse otsimine.

   d. Soovi korral moraalse otsustuse tüüpide alusel loodud tagasiside lugemine.

Sisukord

Tüübikirjeldused ... 3
I Vandersell ... 3
II Kaupmees ... 3
III Ravitseja ... 4
IV Valitseja ... 4
V Kangelane ... 5
Juhtumid ... 6
Valikuline sõbralikkus ... 6
Innukas kolleeg ... 8
Naljad õpetajate toas ... 10
Kooliõe kimbatus ... 12
Juhtum koosolekul ... 16
Ehmatav üleskutse ... 18
Õnnestunud referaat ... 22
Koduta laps ... 25
Usaldada või kontrollida ... 27
Sõrmuste emand ... 30
Ajalooline tervitus ... 33

Tüübikirjeldused

Tagasiside üks võimalustest, lähtub Tartu Ülikooli eetikakeskuse väljatöötatud väärtuste mängu metoodikast.

I Vandersell

Vandersell on vaba hing, kes peab oluliseks inimeste autonoomiat. Ta aktsepteerib kõiki inimesi iseseisvate isiksustena ega arva, et tema enda seisukohad ja maailmavaade peaksid olema teistele kuidagi siduvad. Samas ootab ta ka teistelt enda seisukohtade ja maailmavaate aktsepteerimist.

Tööelus keskendub Vandersell oma professionaalsetele eesmärkidele ega tee pingutusi üldise organisatsioonikultuuri parandamiseks. Ta aktsepteerib väljakujunenud tava ega proovi seda kahtluse alla seada. Vandersell ei võitle oma väärtuste eest. Juhul kui olukord muutub selliseks, et tema isiklikud huvid ja eesmärgid (või ka väärtused) ei ole mingis keskkonnas saavutatavad, ta lihtsalt lahkub ja otsib koha, kus neid on võimalik ellu viia.

Kommunikatsioonis väljendab Vandersell oma seisukohti minasõnumiga.

+ väljakujunenud kultuuri austav; hoidub oma arvamuse pealesurumisest; ei mõtle üle, vaid eelistab lihtsaid lahendusi; austab enda ja teiste inimeste eripära ja autonoomiat

– hoidub keerulistest otsustest; väldib konflikte; ei ole nõus oma huve ja eesmärke ohverdama ühise heaolu eest

Vanderselli moraalse mõtlemise tüüp on inspireeritud ratsionaalse egoismi teooriast, mis väidab normatiivselt, et inimese teod on ratsionaalsed juhul, kui need suurendavad omakasu.

Vanderselli eetilise maailma keskpunkt on vabadus isiklike huvide taotlemisel ja eesmärkide saavutamisel.

II Kaupmees

Kaupmehele on oluline häid suhteid hoida. Kaupmees vaatleb iga olukorda eraldi ja püüab konfliktsetes olukordades teha vastastikuseid kokkuleppeid ja (moraalseid) tehinguid. Ta väärtustab koostööd ja on demokraat, nähes inimestes täieõiguslikke tegutsemisvõimelisi partnereid. Kui aga tehingupartner on piiratud autonoomiaga, nagu nt lapsed, siis võib Kaupmees kokkuleppeid teha tema eest vastutavate isikutega. Mõnes olukorras tähendab see, et Kaupmees on lojaalne eelkõige võimuhierarhias kõrgemal positsioonil olevatele isikutele, sest nii on konkreetsel juhul kasulikum.

Tööelus püüab kaupmees eetilisi dilemmasid lahendada hea meeskonnatöö ja osava suhtlemisega. Kaupmehel on asendamatu roll ühiste eesmärkide poole minekul ja koostöö korraldamises ja hoidmises.

Kommunikatsioonis on Kaupmehele oluline kuulamine ja teise seisukohtadega arvestamine, aga tõe väljaselgitamine jääb tahaplaanile.

+ tolerantne, väärtustab inimsuhteid, hea diplomaat ja vahendaja, igas grupis vajalik grupiliige

– muganduja, otsib kõrvalteid konfliktide lahendamiseks; ei ole nõus ohverdama oma kasu ja heaolu

Kaupmehe moraalse otsustuse tüüp on inspireeritud lepingupõhisest moraaliteooriast, mille sihiks on koostegevus, mis on isiklikult kasulik kõigile selles osalejatele.

Kaupmehe eetilise maailma keskpunkt on kokkulepped.

III Ravitseja

Ravitseja kehastab teatud mõttes päästja arhetüüpi. Loogikast ja argumenteerimisest kõrgemal on hoolimine, mida käivitavad emotsioonid on empaatia ja kaastunne. Ravitseja mõistab, et inimesed on üksteisega seotud ja vastastikku sõltuvad ning seepärast tuleb alal hoida hoolivaid suhteid, pöörates erilist tähelepanu nõrgematele ja haavatavatele.

Tööelus peab Ravitseja oluliseks arendada endas tähelepanelikkust ehk võimet märgata teiste vajadusi. Oma põhimõtete järgimisel on Ravitsejal oht kalduda paternalismi – teiste eest hoolitsedes võib Ravitseja hakata ise otsustama, mis on tema arvates teiste jaoks parim. Lisaks võib Ravitseja hakata eneseohverdust pidama moraalse küpsuse märgiks.

Kommunikatsioonis on Ravitseja jaoks oluline kuulamine ja lojaalsuskohustustega arvestamine. Ta on nõrgemate ja haavatavate esindaja ja neile hääle andja.

+ hooliv ja empaatiline; omakasupüüdmatu; truu ja ustav oma sõpradele ning lähedastele; valmis end teiste heaks ohverdama

– võib sattuda huvide konflikti; võib olla karm oma hinnangutes nende suhtes, kes ei sea lojaalsust abivajajatele esikohale

Ravitseja moraalse mõtlemise tüüp on inspireeritud hoolitsuseetika teooriast, milles on moraalsete otsuste tegemisel kõige tähtsam arvestada inimestevaheliste suhetega ja osaliste heaoluga.

Ravitseja eetilise maailma keskpunkt on lojaalsus nõrgematele.

IV Valitseja

Valitseja fookuses on kogukond tervikuna. Ta hindab teo moraalsust selle tagajärgede põhjal – tegu on moraalne, kui selle tulemused on head võimalikult suurele hulgale inimestele. Valitseja võib toetada ka ebapopulaarseid või ebamugavaid meetmeid, kui need toovad kaasa pikaajalise üldise heaolu tõusu. Kui selle üldise hüve taotlemisel mõni üksik inimene kannatada saab, on see valitseja meelest paratamatu kaasnähe.

Tööelus sihib Valitseja toimivaid lahendusi. Ta on tulevikku vaatav pragmaatik, kes aga pole nõus oma valikutega iseenda positsiooni ega huvisid kahjustama.

Kommunikatsioonis on Valitsejale oluline faktide vastavus tegelikkusega ja võimusuhetega arvestamine, sest nende kaudu on võimalik tagada soovitav tulemus.

+ analüüsiv; teenib üldist huvi; pragmaatiline maailmaparandaja; julgeb teha ebapopulaarseid otsuseid

– kalkuleeriv; on nõus ohverdama küll teiste kasu ja heaolu, kuid pole nõus loobuma oma huvidest

Valitseja moraalse mõtlemise tüüp on inspireeritud teleoloogilisest eetikateooriast utilitarismist, mille keskne idee on maksimeerida naudingut või õnne ning minimeerida kannatusi või ebamugavust. Lähtutakse põhimõttest „kõige suurem õnn kõige suuremale hulgale“ .

Valitseja eetilise maailma keskpunkt on kogukond tervikuna.

V Kangelane

Kangelane usub, et inimene peab ise otsustama, mis on moraalselt õige, seega ei järgi ta pimesi traditsioone, autoriteetide öeldut või isiklikke emotsioone. Väärtused ja põhimõtted on kangelase jaoks situatsioonide-ülesed. Nendega ei saa kaubelda olenevalt kontekstist, (lojaalsus)suhetest või isikliku hüve huvist. Kangelane tegutseb kohusetundest lähtuvalt nii, et see võiks olla üldiseks seaduseks.

Tööelus on Kangelane otsuste tegemisel järjepidev ja usaldusväärne. Kangelane võib kõrvaltvaatajale näida paindumatu ja kalk, kuid ta arvestab ja austab teisi inimesi, kes on eetilise valikuga seotud.

Kommunikatsiooni keskmes on Kangelasel tõerääkimine. Teiste inimeste kuulamine on oluline faktide väljaselgitamise mõttes.

+ vapper, sirgjooneline, idealist, tegutseja, võimeline eneseohverdusteks hindab sõltumatust ja iseotsustamist

– mõnikord põikpäine ja ülemäära kindel oma seisukoha õigsuses

Kangelase moraalse mõtlemise tüüp on inspireeritud kantiaanlikust (deontoloogilisest) eetikast.

Kangelase eetilise maailma keskpunkt on kohustus.

Juhtumid

Valikuline sõbralikkus

Lasteaiaõpetaja Mari näeb pidevalt, kuidas tema kolleeg Katrin käitub lastega ja kolleegidega tõredalt ning ärritunult, lastevanematega on ta aga väga sõbralik. Ühel päeval teatab Katrin naljatades, et õpetaja peab kaks korda päevas olema hea inimene – hommikul, kui laps vastu võetakse, ja õhtul, kui laps vanematele üle antakse. Mari meelest on asi naljast kaugel.

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

1.1 Mari tajub, et Katrin ei ole taktitundeline ega lugupidav.

2.5 Mari märkab, et Katrini rühma lapsed on teistest halvemas seisus, kuna ta on nende vastu tõre.

2.7 Mari näeb, et see võib kahjustada laste vaimset heaolu.

3.1 Mari tunneb, et ta peab olema lojaalne eelkõige lastele.

3.2 Mari näeb, et Katrini koostöö õppijate, lastevanematega ja kolleegidega ei ole heasoovlik.

3.8 Mari peaks tajutud probleemist rääkima esmajärjekorras Katrini endaga.

3.9 Mari on märganud kolleegi ebaeetilist ja ebaprofessionaalset käitumist laste ja kolleegide suhtes.

4.6 Mari ei ole nõus Katrini käitumise ja seisukohaga ja peab reageerima.

Mida teeksid Mari asemel?

1. Ma püüan rääkida kolleeg Katriniga väga sõbralikult ja pehmelt. Üritan ärrituse puhul uurida, mis Katrinit painab.
2. Katrini käitumine on minu jaoks ületanud taluvuse piiri, lähen ja teatan oma murest juhtkonnale, et olukord paraneks.
3. Ütlen Katrinile otse välja, et õpetaja on kogu aeg õpetaja, mitte ainult kaks korda päevas! See on silmakirjalik jutt!
4. Saadan kirja kolleegide listi, kirjeldades olukorda võimalikult üldiselt ilma nimedeta, püüdes kindlustada, et Katrin ennast otseselt puudutatuna ei tunneks. Loodan, et arutelu käigus tekivad mingid kokkulepped, mis olukorda muudavad.
5. Kannatan ära. Inimesi on erinevaid ja lapsed peavad ka sellistega harjuma.

Tagasiside

1. *Ma püüan rääkida kolleeg Katriniga väga sõbralikult ja pehmelt. Üritan ärrituse puhul uurida, mis Katrinit painab.* (Ravitseja)

Oled Katrini suhtes hooliv ja valmis kuulama tema seisukohti, isegi kui sa nendega ei nõustu. Sa ei ütle ausalt ega julgelt välja, mida sa tema käitumisest arvad, jättes laste ja kolleegide heaolu liigselt tahaplaanile. Võiksid jääda endale kindlaks ja Katrinile välja tuua, millist ebaeetilist või ebaprofessionaalset käitumist sa märkasid, ning mõelda sellele, kuidas kirjeldatud käitumine mõjutab terve lastaia kogukonna heaolu.

2. *Katrini käitumine on minu jaoks ületanud taluvuse piiri, lähen ja teatan oma murest juhtkonnale, et olukord paraneks.* (Valitseja)

Muretsed laste ja lasteaia kogukonna heaolu pärast, käitud otsustavalt ja vastutustundlikult. Küll aga ei räägi sa Katrinile otse välja, mida sa olukorrast arvad. Võiksid mõelda, kuidas tunneb ennast Katrin, kui sa pole temaga avameelne.

3. *Ütlen Katrinile otse välja, et õpetaja on kogu aeg õpetaja mitte ainult kaks korda päevas! See on silmakirjalik jutt!* (Kangelane)

Oled aus ja otsekohene ning reageerid koheselt õpetajale sobimatule käitumisele. Annad väljaöeldule oma hinnangu, aga ei selgita, mis tekitab Katrini käitumises probleeme. Mõtle, kas selline sekkumine muudab olukorda ja on vastutustundlik.

4. *Saadan kirja kolleegide listi, kirjeldades olukorda võimalikult üldiselt ilma nimedeta, püüdes kindlustada, et Katrin ennast otseselt puudutatuna ei tunneks. Loodan, et arutelu käigus tekiksid mingid kokkulepped, mis olukorda muudavad.* (Kaupmees)

Püüad säilitada Katrini väärikust ja oled lojaalne oma kolleegile. Sinu käitumine ei ole otsekohene ega aus. Võiksid mõelda, milline teguviis oleks eelistatud, kui seaksid esikohale laste vajadused.

5. *Kannatan ära. Inimesi on erinevaid ja lapsed peavad ka sellistega harjuma.* (Vandersell)

Oled tolerantne ja mõistev Katrini suhtes. Samas ei arvesta sa kahjuga, mida õpetaja süsteemne ärritatus lastele võib tekitada. Mõtle, mida oleks mõttekas teha, kui lähtuksid julgusest ja vastutusest.

Innukas kolleeg

Lasteaia pedagoogilisel nõukogul esitab õpetaja Heidi ettepaneku, et lapsed võiks senisest enam värskes õhus viibida. Ta arvab, et sõltumata ilmast võiksid lapsed kaks korda päevas õues olla. Õpetaja Malle on põhimõtteliselt ideega nõus, aga kahtleb siiski, sest see tähendaks päevakava ümberplaneerimist. Samuti teab ta, et teised õpetajad suhtuvad taolisesse töökorraldusse halvasti.

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

2.2 Malle peaks arvestama õppijate vajadustega, hindama iga õppija arenguvõimalusi ja lähtuma õppetöö planeerimisel jõukohasuse ja võrdväärsete võimaluste loomise põhimõttest.

***3.1 Lojaalsuskonflikti puhul peaks Malle olema lojaalne eelkõige õppijale**.*

3.7 Malle peaks toetama ning julgustama õppijate ja kolleegide algatusi.

4.6 Malle peaks avama ja selgitama väärtuskonfliktide ja eriarvamuste puhul oma vaatenurka.

Mida teeksid Malle asemel?

1. Toetan Heidit, sest idee on õige.
2. Laste tervise nimel olen nõus ise pingutama ja ootan seda ka oma kolleegidelt. Avaldan Heidile toetust.
3. Teen ettepaneku, et ilusa ilmaga lähevad lapsed kaks korda õue. Kui ilm on kehvem, jätkavad ühe õueskäiguga.
4. Olen vait ja ei reageeri kuidagi. Ootan, et teised otsustaksid.
5. Ütlen, et seda peaks teiste kolleegidega arutama ja nendega üldise (st tervet lasteaeda puudutava) otsuse vastu võtma.

Tagasiside

1. *Toetan Heidit, sest idee on õige. (*Kangelane)

Lähtud põhimõtetest ja avaldad ausalt oma seisukohta. Samas satud sa tõenäoliselt teiste õpetajatega vastuollu. Võiksid mõelda, kuidas oma arvamust sellisel viisil kommunikeerida, et see ergutaks arutelu, mitte ei tekitaks vastuseisu ja kaitsereaktsiooni.

2. *Laste tervise nimel on nõus ise pingutama ja ootan seda ka oma kolleegidelt. Avaldan Heidile toetust.* (Ravitseja)

Oled lojaalne lastele ja käitud nende heaolu arvestades. Kolleegide huvid on jäänud aga tahaplaanile. Mõtle, kuidas põhjendaksid oma seisukohta sellisele kolleegile, kelle jaoks igasugused muudatused on rasked.

3. *Teen ettepaneku, et ilusa ilmaga lähevad lapsed kaks korda õue. Kui ilm on kehvem, jätkavad ühe õueskäiguga.* (Kaupmees)

Püüad leida keskteed. Sinu jaoks on oluline sõbralik töökeskkond. Samas ei väljenda sa ausalt ja avameelselt oma seisukohta. Võiksid mõelda, kuidas suurendada sõna- ja mõttevabadust ning põhjendada oma väärtusseisukohti.

4. *Olen vait ja ei reageeri kuidagi. Ootan, et teised otsustaksid.* (Vandersell)

Sinu jaoks on oluline sõbralik töökeskkond – see kaalub üles võimalike väärtusvastuolude ausa käsitlemise. Võiksid mõelda, kas mittesekkumise strateegia pikemas plaanis aitab kaasa töökeskkonna paranemisele ja sh sinu enda eesmärkidele.

5. *Ütlen, et seda peaks teiste kolleegidega arutama ja nendega üldise (st tervet lasteaeda puudutava) otsuse vastu võtma.* (Valitseja)

Pead oluliseks koostööd ja võimalikult paljude inimestega arvestamist. Küll aga ei väljenda sa selgelt omaenda seisukohta antud küsimuses. Võiksid mõelda, kuidas avaldada toetust oma kolleegile ning põhjendada oma seisukohta.

Naljad õpetajate toas

Õpetaja Aino siseneb õpetajate tuppa, kus rõõmsas tujus kolleegid viskavad nalja õpetaja Maidu üle (keda nende hulgas parasjagu ei ole). Mait on pikemat aega olnud läbipõlemise äärel. Vabal ajal liigub Mait tihti napsusena ringi ja lisaks jääb (just esmaspäeviti ja reedeti) sageli haigeks.

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

1.1 Aino peaks jääma taktitundeliseks ja lugupidavaks nii õpetajate kui ka Maidu suhtes.

3.2 Meeldiva tööõhkkonna loomisel on kolleegide koostöö oluline.

3.4 Aino võib tunnetada, et olukorra lahendamiseks on vaja küsida abi, samuti peaks abi küsima Mait.

3.6 Kui Ainol on ideid, kuidas töökeskkonna paremaks muuta (sh vähendada kellegi naeruvääristamist), peaks ta neid kolleegidega jagama.

3.8 Aino hindab õpetajate käitumise ebasobivaks ning tema võimuses on nii käitunud inimesi sellest teavitada.

3.9 Aino peaks sekkuma, kui on märganud ebaeetilist käitumist kolleegi suhtes.

4.1 Aino hindab, et olukorra lahendamiseks on vaja juhtkonda informeerida.

4.6 Kui Aino tunneb, et kirjeldatud tegevus läheb tema väärtustega vastuollu, on tal kohustus seda väljendada ja enda seisukohta põhjendada.

Mida teeksid Aino asemel?

1. Otsustan, et räägin Maiduga ja küsin, kuidas tal viimasel ajal läheb.
2. Ütlen, et niisugused tagaseljanaljad ei ole meie koolis kohased. Kui me ise ei oska käituda, siis me ei saa õpetada väärikust ka oma õpilastele.
3. Teen õpetajate toas seda, mida tegema tulin. Kaasa ei naera.
4. Pöördun juhtkonna poole, et arutada, mida teha olukorras, kus ühe töötaja läbipõlemisega seotud käitumine on muutunud kolleegide silmis naeruväärseks.
5. Viin tähelepanu mujale. Küsin, kuidas teistel on viimasel nädalal tööasjades läinud.

Tagasiside

1. *Otsustan, et räägin Maiduga ja küsin, kuidas tal viimasel ajal läheb.* (Ravitseja)

Oled Maidu suhtes hooliv ja avatud, aga jätad tegelemata teiste kolleegide klatšiga. Võtad isiklikult vastutuse, kuid ka sellega kaasneda võiva koorma, stressi jms. Võiksid mõelda, kas selliste olukordadega tegelemine võiks pigem olla juhi pädevuses või töökohustuste hulgas.

2. *Ütlen, et niisugused tagaselja naljad ei ole meie koolis kohased. Kui me ise ei oska käituda, siis me ei saa õpetada väärikust ka oma õpilastele*. (Kangelane)

Reageerid selgelt ja otsekoheselt ebasobivale käitumisele, vaimse tervise üle tagaselja naljatlemine ei ole kohane. Seda enam, et tundub, et Maidu läbipõlemise eelne seisund on kõigile teada. Maidu enda probleemi jätad kõrvale. Võiksid mõelda, kuidas oma seisukohta laiemalt ja taktitundelisemalt selgitada.

3. *Teen õpetajate toas seda, mida tegema tulin. Kaasa ei naera.* (Vandersell)

Aktsepteerid tõsiasja, et Maidu olukorda saab eelkõige parandada ta ise ning oskus abi küsida kuulub õpetaja professionaalsete oskuste hulka. Samas, ignoreerides kolleegide käitumist, sa normaliseerid naeruvääristamist. Võiksid mõelda, kuidas saaksid panustada töökeskkonna sõbralikumaks muutmisesse.

4. *Pöördun juhtkonna poole, et arutada, mida teha olukorras, kus ühe töötaja läbipõlemisega seotud käitumine on muutunud kolleegide silmis naeruväärseks.* (Valitseja)

Saad aru, et juhtum pole isoleeritud ning ainult sinu poolt lahendatav, sest mure on nii Maidu kui ka kolleegide käitumise pärast. Aga konkreetses hetkes jätad reageerimata ja oma väärtuskonflikti avamata. Võiksid mõelda, kuidas lahendada olukordi selliselt, et esimeses järjekorras teavitad neid inimesi, kes on olukorras vahetult osalised.

5. *Viin tähelepanu mujale. Küsin, kuidas teistel on viimasel nädalal tööasjades läinud.* (Kaupmees)

Püüad taktitundeliselt vältida Maidu personaalprobleemi arutamist, tuues sisse hoopis teise teema. Suhted kolleegidega säilivad, aga jätad ebasobiva nalja küsimuse käsitlemata. Võiksid ka mõelda, kuidas väärtuste vastuoludest rääkida ning mitte lasta probleemidel lihtsalt konfliktipelgusest kasvada.

Kooliõe kimbatus

Kooliõde sattus pealt nägema, kuidas kuuenda klassi posid „nutsakusõda“ pidasid – nad viskasid üksteist läbimärgade WC-paberi pallidega. Kuna osaliste riided olid märjaks saanud, siis käskis ta viivitamatult „sõja“ lõpetada ja teatas klassijuhatajale vahejuhtumist, et lapsi ei lastaks märgade riietega õue. Ta lisas, et poisid said oma veast aru ja koristasid ka koridori ilusti ära. Koolipäeva lõpus sai kooliõde klassijuhatajaga kokku, kes tänas teda teavitamise eest ja ütles, et sellise jamaga hakkamasaamise eest jäid poisid klassiõhtust ilma. Kooliõde pole sellise (tema meelest liig karmi) asjade käiguga rahul.

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

2.9 Kooliõde distsiplineerib ilma ähvardamise või hirmutamiseta.

3.1 Lojaalsuskonflikti puhul on kooliõde lojaalne eelõige õpilastele.

3.2 Kooliõde teeb koostööd oma kolleegide ja õpilastega.

3.6 Õpetaja on avatud konstruktiivsele kriitikale.

3.8 Kooliõde/õpetaja reageerib ebasobivale käitumisele, teavitades esmajärjekorras sel viisil käitunud inimest ennast (õpilased).

3.9 Kooliõde sekkub, kui on märganud (õpetaja) ebaeetilist käitumist õppijate suhtes.

4.1 Kooliõde kaalub, mis on juhtumist teavitamise tagajärjed.

4.4 Kooliõde on osavõtlik kuulaja ja dialoogipartner (õpilased juhtumis, kolleeg).

4.5 Kooliõde toetab õpilasi konfliktses suhtlusolukorras.

Mida ütleksid kolleegile kooliõe asemel?[1]

1. Ütlen kolleegile, et poisid kahetsesid oma tegu. Ta võiks poistega rääkida ja lasta neil välja pakkuda õiglane karistus.

   „Poistega tuleb kindlasti rääkida ja küsida, mida poisid ise arvavad, mis võiks olla karistus.“

2. Tuletan kolleegile meelde, et poisid heastasid oma vea. Ütlen, et poiste lisakaristamine kõigutab meie mõlema usaldusväärsust õpilaste seas.

   „Panid sa tähele, et poisid said oma veast aru? Praegu tundub mulle, et me loome niisuguse pretsedendi, et ma ei saa sind tulevikus usaldada.“

3. Avaldan kolleegi valiku üle kahjutunnet, sest minu arvates on asi juba lahendatud.

   „Mul on kahju, sest minu arvates oli asi juba lahendatud.“

[1] Kaldkirjas on esitatud lahendusvariandid juhuks, kui juhtumit käsitleda spetsiifilisemalt kommunikatsioonieetika olukorrana.

4. Ütlen kolleegile, et hindan tema kiiret pealehakkamist. Kuna õpilased said lisakaristuse, võiks ta mul aidata välja nuputada, kuidas õpilastega usaldust taastada.

   „See oli kena, et sa juhtumile reageerisid, aga see kahjustas nüüd minu usaldusväärsust. Mõtleme, kuidas me nüüd tagame, et ma poistega hakkama saaksin.“

5. Ütlen kolleegile, et tema karistus on poiste suhtes ebaõiglane ja ta peaks poisid klassiõhtule lubama.

   „Mulle tundub, et sa olid poiste suhetes ebaõiglane. Sa peaksid nad klassiõhtule lubama.“

Tagasiside

1. *Ütlen kolleegile, et poisid kahetsesid oma tegu. Ta võiks poistega rääkida ja lasta neil välja pakkuda õiglane karistus.* (Ravitseja)

   „Poistega tuleb kindlasti rääkida ja küsida, mida poisid ise arvavad, mis võiks olla karistus.“ (Ravitseja)

Oled poistele lojaalne ja püüad pehmendada sinu meelest ebaõiglast karistust. Samas ei uuri sa, miks õpetaja sellise otsuse vastu võttis. Võiksid mõelda, kuidas enne tungivate soovituste andmist astuda õpetajaga dialoogi, mille tulemusena koos edasisi tegevusi kaaluda.

2. *Tuletan kolleegile meelde, et poisid heastasid oma vea. Ütlen, et poiste lisakaristamine kõigutab meie mõlema usaldusväärsust õpilaste seas.* (Valitseja)

   „Panid sa tähele, et poisid said oma veast aru? Praegu tundub mulle, et me loome niisuguse pretsedendi, et ma ei saa sind tulevikus usaldada.“ (Valitseja)

Oled avameelne ja väljendad oma muret. Mõtled sellele, millised tagajärjed tegevusel või tegevusetusel on. Samas jätad poiste praegusesse probleemi sekkumata. Võiksid mõelda, kuidas koostöös õpetajaga tagada, et poiste suhtes otsustatu muuta karistusest õppimisvõimaluseks.

3. *Avaldan kolleegi valiku üle kahjutunnet, sest minu arvates on asi juba lahendatud.* (Vandersell)

   „Mul on kahju, sest minu arvates oli asi juba lahendatud.“ (Vandersell)

Austad õpetaja autonoomset otsust ja väljendad selgelt oma seisukohta. Samas ei sekku sa piisavalt, et poiste arusaama usaldusest rehabiliteerida. Võiksid mõelda, kuidas väärtuste (sh usalduse, õigluse ja karistamise proportsionaalsus) ellu rakendamine mõjutab laste edasist arusaama ja milline on sinu vastutus selle kujunemisel.

4. *Ütlen kolleegile, et hindan tema kiiret pealehakkamist. Kuna õpilased said lisakaristuse, võiks ta mul aidata välja nuputada, kuidas õpilastega usaldust taastada.* (Kaupmees)

   „See oli kena, et sa juhtumile reageerisid, aga see kahjustas nüüd minu usaldusväärsust. Mõtleme, et kuidas me nüüd tagame, et ma poistega hakkama saaksin.“ (Kaupmees)

Oled delikaatne ja viisakas ning toetad õpetaja algatust. Pead oluliseks kolleegide vahelisi suhteid ja konstruktiivset koostööd. Samas jätad olukorrale ausa hinnangu andmata ega pea vajalikuks väärtuskonflikti puhul oma põhjenduste esitamist. Võiksid mõelda, kuidas lisaks suhete modereerimisele algatada ka väärtusarutelusid, mis on töökeskkonna kujundamisel olulised.

5. *Ütlen kolleegile, et tema karistus on poiste suhtes ebaõiglane ja ta peaks poisid klassiõhtule lubama.* (Kangelane)

   „Mulle tundub, et sa olid poiste suhetes ebaõiglane. Sa peaksid nad klassiõhtule lubama.“ (Kangelane)

Oled aus ja otsekohene, seejuures lojaalne õppijatele. Samas ei pruugi sinu reaktsioon olukorra lahendamisele kaasa aidata. Võiksid mõelda, kas on olukordi, kus võitlusesse mineku asemel

oleks jätkusuutlikum toetada õppijaid konfliktide lahendamisel, õpetades neile sellega sotsiaalseid oskusi.

Juhtum koosolekul

Kooli 8. klassi laste ja vanemate ühisel koosolekul arutatakse kevadist ekskursiooni. Õpilane Toomas teatab kõva häälega, et tema klassiõde Liis on paks vingats ja ei peaks matkal osalema, sest „siis ei jõua teised muud teha, kui teda järele oodata ja kantseldada.“ Liis ja tema vanemad tunduvad kohmetunud ja kohkunud.

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

1.1 Õpetaja hoiak on antud olukorras taktitundeline ja lugupidav.

2.6 Õpetaja märkab, et Liisi ja Toomase omavahelised suhted ei ole head, ning grupi suhteid juhtides suunab ta õppijaid üksteist toetama.

2.7 Õpetaja märkab kahjustavat käitumist Liisi suhtes ning peab olukorda sekkuma.

2.9 Õpetaja distsiplineerib Toomast ilma ähvardamise ja hirmutamiseta.

3.8 Õpetaja reageerib Toomase ebasobivale käitumisele, teavitades esmajärjekorras Toomast ennast.

4.5 Õpetaja toetab õpilasi konfliktses suhtlusolukorras, arendades nende läbirääkimis- ja sotsiaalseid oskuseid.

Kuidas sa õpetaja asemel reageeriksid?

1. Ütlen: „Võtan teadmiseks, et sul, Toomas, on mure, aga praegu lähme koosolekuga edasi.“
2. Palun Toomasel ruumist lahkuda, et saaksime segamatult koosolekuga jätkata.
3. Ütlen Toomasele, et ebaviisakused ei ole meie klassis lubatud, ja palun, et ta kohe vabandaks Liisi ees.
4. Ütlen: „Liis, mina ei nõustu Toomase hinnanguga, sa oled tore ja teistest hooliv tüdruk. Loodan, et sa saad aru, et sellised Toomase kommentaarid on täiesti ebakohased.“
5. Ütlen üle ruumi, et kokkulepped, kuidas käituda ekskursioonil, teeme hiljem.

Tagasiside

1. *Ütlen: „Võtan teadmiseks, et sul, Toomas, on mure, aga praegu lähme koosolekuga edasi.“* (Vandersell)

Oled taktitundeline ja viisakas, kuid olukorda koheselt sekkumata ei toeta sa Liisi inimväärikust, jättes mulje, et kahjustav käitumine on lubatud. Võiksid mõelda, kas saaksid kohe midagi ette võtta, olukorra lahendamist edasi lükkamata.

2. *Palun Toomasel ruumist lahkuda, et saaksime segamatult koosolekuga jätkata.* (Valitseja)

Reageerid olukorrale, toetades sellega Liisi inimväärikust. Samas jätad Toomasele selgitamata, milles ta eksinud on. Võiksid mõelda, kuidas saaksid reageerida nii, et kaasad Toomast olukorra lahendamisesse.

3. *Ütlen Toomasele, et ebaviisakused ei ole meie klassis lubatud, ja palun, et ta kohe vabandaks Liisi ees.* (Kangelane)

Oled aus ja annad selgelt mõista, et Toomase käitumine on sobimatu. Paludes Toomasel vabandada Liisi ees, püüad suunata õpilaste omavahelisi suhteid. Samas on suur tõenäosus, et sellisel viisil reageerides eskaleerid sa olukorda ja koosoleku edasist kulgu ei pruugi sa enam kontrollida. Võiksid mõelda, kuidas anda Toomase ebakohasest käitumisest teada sellisel viisil, et ta ka ise sellega nõustuks.

4. *Ütlen: „Liis, mina ei nõustu Toomase hinnanguga, sa oled tore ja teistest hooliv tüdruk. Loodan, et sa saad aru, et sellised Toomase kommentaarid on täiesti ebakohased.“* (Ravitseja)

Toomase kommentaarile vastandudes ja Liisi häid omadusi esile tõstes toetad Liisi inimväärikust. Teavitad ebasobivast käitumisest Toomast ennast ning annad talle mõista, et kahjustav käitumine ei ole lubatud. Seisad julgelt oma põhimõtete eest ka siis, kui olukord on keeruline. Võiksid aga mõelda, millisel viisil saaksid ka Toomase enda poole pöörduda.

5. *Ütlen üle ruumi, et kokkulepped, kuidas käituda ekskursioonil, teeme hiljem.* (Kaupmees)

Hoiad silme ees koosoleku eesmärki ega lase juhtunul seda mõjutada. Püüad kaudselt mõista anda, et Toomase kommentaar oli sobimatu, kuid ei väljenda seda otseselt. Võiksid mõelda, kuidas saaksid julgemalt seista Liisi heaolu eest.

Ehmatav üleskutse

Kirjanduse õpetaja Harald annab 9. klassi õpilastele ülesande kirjutada kirjand teemal „Mida tähendab kodanik olemine“. Töö juhend jääb ebamääraselt sõnastatuks, sest Harald on viimasel ajal ülekoormatud ja suures ajahädas. Õpilase Indreku kirjand paneb Haraldi muretsema, sest seal on muuhulgas põhjendatud, miks vastvalitud Eesti presidendi peaks ära tapma. Kirjatöö on autori vanuse kohta üldiselt hästi argumenteeritud, vigadeta ja kergesti loetav. Samas, tõsi küll, ühepoolne ja radikaalne.

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

1.1 Harald peab tagasisidet andma lugupidavalt ja sõbralikult.

2.1 Harald peab kirjandit hindama võrdsetel alustel.

2.4 Harald peab tagantjärele asja parandama, kuna hindamiskriteeriumid polnud hästi selgitatud. Seejuures tuleks anda edasiviivat (sisulist) tagasisidet.

2.7 Kui on kahtlus, et õpilane tõepoolest mõtleb nii, nagu väljendas, siis on see kahjustav käitumine, millesse tuleb Haraldil sekkuda.

2.8 Haraldi antav tagasiside peab olema konstruktiivne.

2.9 Tagasiside andmise puhul tuleb Haraldil vältida ähvardamist ja hirmutamist.

3.5 Kui Haraldil tekib tunne, et väljaütlemise taga on tõsisem probleem, peab ta olukorda kaasama tugispetsialisti(d).

(3.7 Õppija algatuste toetamise puhul tuleb jälgida, kas see on kooskõlas eetikakoodeksi põhiväärtustega (nt inimväärikusega). Antud juhul on vastuolu, mistõttu seda punkti rakendada ei saa.)

4.4 Harald peab tagasiside andmisel kuulama ka õpilase Indreku arvamust.

4.6 Haraldil on kohustus selgitada eriarvamuste puhul oma (või ühiskonnas aktsepteeritud) vaatenurka.

Mida teeksid Haraldi asemel?

1. Kuigi kirjand on hea ja vigadeta, panen kahe, sest me elame kindlas väärtusruumis, mida tuleks järgida igal tasandil.
2. Kutsun õpilase vestlusele ja püüan välja uurida, ega tal mingeid muresid ei ole.
3. Argumentatsioon on, kirjavigu pole. Mina annan ainet, mitte maailmavaadet. Hinne viis.
4. Ütlen, et panen talle hea hinde, kui ta näitab, et suudab ka vastupidist seisukohta väljendada ja kaitsta.

5. Järgmises tunnis arutan lastega sõnavabaduse piiride üle, kutsun tundi koolipsühholoogi. Panen hea hinde.

Tagasiside

1. *Kuigi kirjand on hea ja vigadeta, panen kahe, sest me elame kindlas väärtusruumis, mida tuleks järgida igal tasandil.* (Kangelane)

Oled selle lahendusvariandi puhul keskendunud inimväärikusele ja aukartusele elu ees, tõstes need väärtused kõige olulisemale kohale. Samas ei arvesta sa piisavalt sõna- ja mõttevabaduse põhimõtetega – Indreku eesmärk võis olla provotseerida ja piire katsetada. Võiksid rohkem mõelda ka sellele, kuidas valitud lahendus mõjutab avatud arutelu ja kommunikatsioonieetika põhimõtteid, ning kaaluda, kas piiride seadmine isegi mõttemängudes on alati õigustatud või võib see teatud olukordades piirata olulisi vabadusi.

2. *Kutsun õpilase vestlusele ja püüan välja uurida, ega tal mingeid muresid ei ole.* (Ravitseja)

Oled selles lahendusvariandis keskendunud õpilasele ja seadnud hoolivuse esikohale, arvestades samal ajal ka õpetaja professionaalset vastutust. Oskad pidada oluliseks informeeritud enesemääramist ja dialoogilist suhtlust, mis toetab usalduslikku õpetaja-õpilase suhet. Samas jätad aga tagaplaanile enesehoole ja ajaressursi piiratuse, mis võib pikemas perspektiivis mõjutada sinu töövõimet ja heaolu. Võiksid mõelda sellele, kuidas leida tasakaal õpilase heaolu toetamise ja enda vajaduste eest hoolitsemise vahel.

3. *Argumentatsioon on, kirjavigu pole. Mina annan ainet, mitte maailmavaadet. Hinne viis.* (Vandersell)

Oled selle valikuga seadnud esikohale sõna- ja mõttevabaduse ning näitad, et austad erinevaid seisukohti. Samuti oskad hoida oma isiklikke ressursse ja hoolitseda enda heaolu eest. Samas on sul õpetajana kohustus reageerida ja välja selgitada, miks Indrek selliseid seisukohti väljendab. Õigeaegne reageerimine võib ära hoida ohtlikke tagajärgi. Võiksid rohkem mõelda sellele, kuidas sinu otsus mõjutab teisi ja millist eeskuju see loob.

4. *Ütlen, et panen talle hea hinde, kui ta näitab, et suudab ka vastupidist seisukohta väljendada ja kaitsta.* (Kaupmees)

Oled selle lahendusvariandiga võtnud vastutuse ning püüad koostöös Indrekuga arendada tema mõtlemist ja argumenteerimisoskust, austades samal ajal tema sõnavabadust. Näitad üles soovi arutleda ja selgitada, mis toetab mõtestatud suhtlust. Samas on see lähenemine aja- ja ressursimahukas ning jätab tagaplaanile sinu enesehoole. Ka Indrek võib selles protsessis tajuda olukorda ebaõiglasena, mistõttu võiksid talle selgelt ja ausalt selgitada oma otsuse tagamaid, et tugevdada usaldust ja õiglustunnet.

5. *Järgmises tunnis arutan lastega sõnavabaduse piiride üle, kutsun tundi koolipsühholoogi. Panen hea hinde.* (Valitseja)

Oled selle lahendusega võtnud vastutuse ja astunud samme, et lahendada probleemi, mis sind muretsema pani, näidates, et hoolid laste heaolust ja õppe-eesmärkidest. Suudad seda teha nii,

et õppija autonoomia ja sõnavabadus jäävad alles, mis toetab eetilist ja õppijat väärtustavat lähenemist. Samas jääb sul otsesuhtlus Indrekuga tagaplaanile ning sa ei uuri tema motiive, mis võib vähendada lahenduse tõhusust. Võiksid mõelda, kuidas avatud dialoog Indrekuga aitaks olukorda paremini mõista ja usalduslikumat suhet luua.

Õnnestunud referaat[2]

Õpilane Peeter, kes on seni kirjatöid esitanud valdavalt rahuldavale hindele, esitab loetud raamatu kohta korralikult struktureeritud referaadi, mis muuhulgas jääb silma suurepärase sõnakasutuse, kuid veidi ümmarguse jutulaadiga. Õpetaja on peaaegu kindel, et see töö on tehistaibu saavutus, kuid otseselt midagi tõestada muidugi ei saa.

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

> *Väärtustest on asjakohased nii inimväärikus, mida võidakse kahjustada, kui õpilast ebaõiglaselt süüdistatakse, kui ka ausus, mida kahjustatakse juhul, kui pettusega tehtud tööd hinnatakse kui autentset loomingut.*
>
> ***2.1 See, et õpilasel on varasemalt olnud halvad hinded, ei tähenda, et temasse (ja tema töödesse) peaks eelarvamusega suhtuma.***
>
> ***2.2 Õpetajal on kohustus anda Peetrile võrdväärsed võimalused referaadi kirjutajana areneda, isegi juhul kui Peeter ise neid võimalusi ei oska hinnata.***
>
> *2.4 Hindamiskriteeriumid peavad olema eelnevalt teada. Olukorrale reageerimine sõltub osaliselt sellest, kas õpetaja on eelnevalt selgitanud, kas ja kuidas tehisaru võib kasutada.*
>
> *2.9 Reageerimine ei tohi olla hirmutav ja ähvardav.*
>
> *3.8 Samas on õpetajal kohustus manipulatiivsele käitumisele reageerida ning Peetrit oma kahtlustest teavitada.*
>
> *4.1 Õpetaja kaalub, millist infot selle vestluse käigus jagada ning keda kaasata. Antud juhtumi puhul on eelkõige vaja kaasata õpilane.*
>
> *4.4 Eelkõige tuleks Peetriga taktitundeliselt vestelda ja ära kuulata, mida õpilane tehisaru kasutamise kahtlusest arvab. Seda isegi juhul, kui ta valetab.*
>
> *4.5 Olukorra laheandamiseks tuleb Peetriga vestelda ja olla avatud tema selgitustele.*
>
> *4.8 Kohustab selgitama tehisaru kasutamise ja aususe ning vastutuse vahelist vastuolu.*

Kuidas käituksid õpetaja asemel?

1. Võtan ühendust Peetri vanematega ja kutsun vestlusele koos Peetriga, et rääkida oma kahtlustest.
2. Järgmises tunnis teatan klassile, et on tekkinud kahtlusi mõne referaadiga, ja küsin, kas keegi neist tunnistab ise tekstiroboti kasutamist või teab seda kellegi teise kohta.

[2] Modifitseeritud versioon juhtumist, mis on avaldatud „Väärtuste mängus“ õpetajatele 2010, TÜ eetikakeskus ja Implement Baltic OÜ

3. Eiran oma kahtlusi, sest pigem uskuda õpilase aususse, kui riskida ebaõiglase süüdistusega. Referaadi hea tase ei tõesta veel, et see ei saaks olla Peetri kirjutatud.
4. Lasen Peetril pärast tunde referaadi uuesti kirjutada, et hindamisele minev töö oleks kindlasti ausalt tehtud.
5. Kutsun järgmises tunnis õpilasi vastama, sh ka Peetri, ning esitan talle raamatu kohta küsimusi, et ta vahele jääks.

Tagasiside

1. *Võtan ühendust Peetri vanematega ja kutsun vestlusele koos Peetriga, et rääkida oma kahtlustest.* (Ravitseja)

Selle valikuga näitad üles hoolivust Peetri suhtes, olles nõus tegema lisasamme, et aidata tal aru saada ausa käitumise eelistest. Sa ei jäta oma kahtlustele reageerimata ja tahad, et hinded oleksid väljateenitud ja õiglased. Valid lahenduseks kõige tõhusama mooduse – koostöö õpilase ja tema vanematega. See lahendusvariant aga ei toeta õpilase enda vastutust ja võib õpilase seisukohast olla ülereageerimine ja usaldamatuse kinnitus.

2. *Järgmises tunnis teatan klassile, et on tekkinud kahtlusi mõne referaadiga, ja küsin, kas keegi neist tunnistab ise tekstiroboti kasutamist või teab seda kellegi teise kohta.* (Valitseja)

Oled otsekohene, jagades klassiga oma kahtlusi, tegemata ennatlikke järeldusi. Ühise arutelu loomisega edendad koostööd. Samuti toetad vastutuse võtmist, kuna annad õpilastele võimaluse ise esile astuda ja tunnistada tekstiroboti kasutamist. Samas võib see lahendus vähendada õpilaste omavahelist hoolivust ja lugupidamist, sest soodustab pealekaebamist. Samuti on ohus ausus, sest õpilastel võib olla keeruline teiste ees ausalt tunnistada, et just nemad või nende sõbrad kasutasid tekstirobotit.

3. *Eiran oma kahtlusi, sest pigem uskuda õpilase aususse, kui riskida ebaõiglase süüdistusega. Referaadi hea tase ei tõesta veel, et see ei saaks olla Peetri kirjutatud.* (Vandersell)

Hoolid õpilasest ja hoidud tõendamata kahtlustuste esitamisega tema kahjustamisest. Samas jätad unarusse oma kohustuse võimaldada Peetril arendada kirjandi kirjutamise kaudu õpitavaid oskusi ning jätad reageerimata võimalikule pettusele.

4. *Lasen Peetril pärast tunde referaadi uuesti kirjutada, et hindamisele minev töö oleks kindlasti ausalt tehtud.* (Kangelane)

Lähtud sisetundest ja varasemast kogemusest, et töö pole Peetri kirjutatud. Veendud selles, et Peeter ikka kirjutab päriselt oma töö ise, nagu sinu hinnangul teised õpilased tegid. Andmata Peetrile võimalust muul moel tõestada, et ta kirjutas töö ise (nt vestluse käigus), näitad üles usaldamatust ning õhku jääb võimalus, et töö teistkordne kirjutamine on hoopis karistus.

5. *Kutsun järgmises tunnis õpilasi vastama, sh ka Peetri, ning esitan talle raamatu kohta küsimusi, et ta vahele jääks.* (Kaupmees)

Astud samme selleks, et välja selgitada, kas Peeter esitas oma töö ausalt. Valitud lahendusega hoidud tõendamata süüdistuste esitamisest. Samas sa ei räägi Peetriga otse ja kasutad kavalust. Peetri vahelevõtmine ei lahenda ka laiemat küsimust, kas õpilased on informeeritud tehisaru kasutamise reeglitest.

Koduta laps

Põhikooli lõpuklassi inglise keele tunnis on teemaks kodu ja perekond. Kõik õpilased peavad sellest rääkima. Kui järg jõuab Raimoni, siis ta teatab, et tema ei saa sellel teemal rääkida, sest tal pole kodu. Õpetaja teab, et poisi vanemad on hiljuti lahutanud ja Raimo elab võrdselt nii ema kui ka isa juures.

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

> ***2.2 Õpetaja peaks arvesse võtma, et käsitletav teema tõenäoliselt tekitab Raimos raskeid tundeid, ning proovima püstitada ülesanne õpilase jaoks neutraalsemalt.***
>
> *2.3 Õpetajal tuleks selgitada Raimole antud ülesande eesmärki ja võimaldama tal teha midagi muud, mis täidaks sama eesmärki.*
>
> *4.4 Raimole vastates tuleb hoiduda tema isikliku elu käsitlemisest klassi ees.*
>
> *4.5 Oluline pole vastanduda Raimo soovimatusele ülesannet täita, vaid leida viis, kuidas Raimo tunneks end kuulatuna ja oleks valmis edasistest tunnitegevustest osa võtma.*

Kuidas reageeriksid inglise keele õpetaja asemel?

1. Ütlen Raimole, et ta ei pea praegu rääkima.
2. Palun tal ette kujutada kodu, mis tal tulevikus on, ja seda inglise keeles kirjeldada.
3. Palun tal kirjeldada seda olukorda, mis tal parajasti on, inglise keeles.
4. Praegu rääkima ei pea, pärast teed konsultatsiooni ajal uue rääkimise ülesande.
5. Palun tal kirjeldada oma unistuste kodu. Pärast tundi räägin Raimoga eraldi, et ta olukorrast paremini aru saada.

Tagasiside

1. *Ütlen Raimole, et ta ei pea praegu rääkima.* (Vandersell)

Hoolid Raimost ja annad talle võimaluse ebameeldivat ülesannet mitte täita. Samas ei arvesta sa võrdse kohtlemisega ega anna ka jõukohast ülesannet, et Raimo saaks siiski oma pädevusi arendada. Võiksid mõelda, milliseid järeldusi teevad teised õpilased sellest olukorrast ja kas see on pikas plaanis hea.

2. *Palun tal ette kujutada kodu, mis tal tulevikus on, ja seda inglise keeles kirjeldada.* (Valitseja)

Arvestad Raimo olukorraga ja muudad ülesannet tema soovidele vastavamaks. Samas pole kindel, et ideaalkodu kirjeldamine Raimole kuidagi lihtsam oleks. Võiksid mõelda, kuidas edaspidi ülesandeid formuleerida, kui sulle on teada üks või teine asjaolu õpilase eraelust.

3. *Palun tal kirjeldada seda olukorda, mis tal parajasti on, inglise keeles.* (Kangelane)

Annad Raimole võimaluse inglise keele oskusi arendada, aga tegeliku olukorra kirjeldamine oleks talle ilmselt ebameeldiv. Võiksid mõelda, kuidas läheneda olukorrale sellisel viisil, et Raimo saaks küll jõukohase ülesande, aga saaks seda täita vastumeelsuseta.

4. *Praegu rääkima ei pea, pärast teed konsultatsiooni ajal uue rääkimise ülesande.* (Kaupmees)

Oled delikaatne ja arvestad Raimo tunnetega, aga lisaaja määramine võib Raimole tunduda ebaõiglane ja halvemal juhul isegi karistusena. Võiksid mõelda, kuidas sarnaseid olukordi tunni piirides lahendada.

5. *Palun tal kirjeldada oma unistuste kodu. Pärast tundi räägin Raimoga eraldi, et ta olukorrast paremini aru saada.* (Ravitseja)

Hoolid Raimost ja võimaldad tal nii pädevusi arendada kui reageerid ka üldisemale tema eluolu puudutavale küsimusele. Samas ei pruugi kumbki neist tegevustest Raimole mugav olla. Võiksid mõelda ka sellele, kuidas hoida tasakaalus õppijast hoolimine ja enda eest hoolitsemine, et kindlustada seda, et sa õpilaste olukordi liigselt südamesse ei võta ja sellega end läbi ei põleta.

Usaldada või kontrollida

Krista koolis teise kooliastme WC-des on viimasel ajal probleeme ummistustega. Õpilased on selgitanud, et sotsiaalmeedias on populaarne väljakutse, mis õhutab väljavoolutorusid meelega asju täis toppima. Kooli töötajad otsustavad olukorra lahendada nii, et keelavad õpilastel tundide ajal WC-s käia ja vahetundides kohustavad korrapidajaõpetajaid seal patrullima.

Õpetaja Kristale see lahendus ei meeldi, sest läheb vastuollu tema klassiruumi kokkulepitud väärtustega: austus, vastutustunne ja usaldus. Krista püüdis oma seisukohta ka koosolekul väljendada, aga tema argumendid ei leidnud enamuse toetust. Krista lepib otsusega ja järgib seda, kuid ühel hetkel tulevad Krista õpilased temaga rääkima ja küsivad: „Mis sa luurad meie järel?“

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

2.5 Kuna keeld WC-d kasutada rikub õpilaste õigusi, tuleb Kristal astuda samme selleks, et seda keeldu kaotada.

2.6 Krista võiks pakkuda õpilastele võimalust WC-de rikkumise probleem õpilaste omavahelises koostöös lahendada.

3.1 Krista peab valima tegevuse, mis on kõige rohkem õpilaste huvides.

3.2 Kuna Krista ja õpilaste jaoks tekitab valitud lahendus probleeme, tuleks tal küsimust veelkord kolleegide ja koolijuhiga arutada ja oma argumendid esitada.

3.6 Krista võiks kolleegidega rääkida oma klassis kokkulepitud väärtustest ja sellest, kuidas need on käitumisprobleemide korral rakendust leidnud.

3.7 Krista ei tohiks WC-des korra hoidmise küsimusele ka käega lüüa, vaid olema valmis kolleegide ettepanekuid arvesse võtma.

4.4 Krista peaks õpilased ära kuulama ja välja uurima, miks nad tunnevad, et nende järel luuratakse, ja kuidas nemad probleemi ning selle võimalikke lahendusi näevad.

4.5 Krista võiks selgitada õpilastele koosolekul tehtud otsuseid ja julgustada neid probleemile lahendusi pakkuma.

4.6 Krista võiks tekkinud olukorda ja oma seisukohti veelkord kolleegidele ja koolijuhile selgitada.

Mida teeksid Krista asemel?

1. Lähen direktori juurde ja annan teada, et ma ei kavatse õpilaste järele luurata, sest mul keeruline pärast väita, et ma neid usaldan.
2. Kutsun kokku uue koosoleku ja räägin, mis probleemid selle otsusega tekivad. Loodan kolleegide mõistlikkusele.
3. Loobun patrullimisest, aga kolleege sellest ei teavita.

4. Teen õpilastega diili, et mina ei jälgi, kui nemad vaatavad, et vahetunnis ummistusi ei tekitata.
5. Lõpetan jälgimise, et lapsed saaksid privaatselt WC-s käia. Kui peaks midagi juhtuma, siis võtan vastutuse enda peale.

Tagasiside

1. *Lähen direktori juurde ja annan teada, et ma ei kavatse õpilaste järele luurata, sest mul keeruline pärast väita, et ma neid usaldan.* (Kangelane)

Oled otsekohene, aus ja vastutustundlik, aga olukorras, kus otsuse pole vastu võtnud direktor isiklikult, vaid kolleegid ühiselt, ei anna selline käitumine soovitud tulemust. Kui teised õpetajad jätkavad patrullimist, toob see õpilastele selgelt esile õpetajate omavahel läbirääkimata väärtuskonflikti. Võiksid mõelda, kuidas otsida sellist lahendust, mis oleks konsensuslik või konsensusele ligilähedane.

2. *Kutsun kokku uue koosoleku ja räägin, mis probleemid selle otsusega tekivad. Loodan kolleegide mõistlikkusele.* (Valitseja)

Mõistad koostöö väärtust ja otsid jätkusuutlikku lahendust. Samas jätad tähelepanuta õpilased ja nende küsimuse usaldusest ning selle kahjustamisest. Võiksid mõelda, kuidas selgitada tekkinud olukorda oma õpilastele.

3. *Loobun patrullimisest, aga kolleege sellest ei teavita.* (Vandersell)

Pead oma õpilastega kokkulepitud väärtusi ja antud lubadusi kõige olulisemaks. Jätad aga üldise väärtuskonflikti tähelepanuta. Võiksid mõelda, mis sõnumi annab õpilastele sinu tegevus ja selle eristumine kolleegide omast.

4. *Teen õpilastega diili, et mina ei jälgi, kui nemad vaatavad, et vahetunnis ummistusi ei tekitata.* (Kaupmees)

Jääd kindlaks õpilastega kokkulepitud väärtustele, aga üldist väärtusprobleemi ei käsitle. Võiksid mõelda, millised oleksid jätkusuutlikumad väärtuskonfliktide lahendamise võimalused.

5. *Lõpetan jälgimise, et lapsed saaksid privaatselt WC-s käia. Kui peaks midagi juhtuma, siis võtan vastutuse enda peale.* (Ravitseja)

Hoolid oma õpilastest ja usaldad neid. Samas võtad enda peale liiga suure vastutuse ega lahenda üldist väärtuskonflikti. Võiksid mõelda, millised võimalused oleksid sul kolleegide otsusele mõju avaldada.

Sõrmuste emand

Kolmanda klassi õpetaja Annika tunnist kutsuti välja õpilane Johanna, kes oli vahetunnis leidnud fuajee pingilt kaks kuldsõrmust ja viinud need õpetaja Helmile. Vahepeal oli selgunud, et kadunud sõrmuseid oli algselt olnud neli tükki ja Helmi oli veendunud, et Johanna varastas kaks neist ära. Terve ülejäänud päeva püüdis Helmi Johannat tegu üles tunnistama panna – otsis läbi koolikoti, ähvardas ja küsitles väidetavaid tunnistajaid. Pikal vahetunnil nägi Annika kadunud sõrmuseid aknalaual ja viis nad klassi, kus Helmi teiste õpilaste ees ikka veel küsitles Johannat ja püüdis teda vahele võtta. Helmi oli sõrmuste leidmisest rõõmus, aga oma eksimust ei tunnistanud ega Johanna käest vabandust ei palunud. Annika oli nõutu.

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

1.1 Nii Helmi kui Annika peaksid jääma taktitundeliseks ja lugupidavaks.

2.5 Kuna Annika näeb, et Johannale esitatud süüdistusi pole tagasi võetud, peaks ta seisma selle eest, et Johanna süütus selgelt välja öeldakse.

2.7 Helmi on Johannale ülekohut teinud. Annika ülesanne on aidata heastada vaimsele heaolule tekitatud kahju.

2.9 Annika näeb, et Helmi ähvardab Johannat.

3.1 Annika peaks tõe ilmsikstulekul valima tegevuse, mis toetab Johannat.

3.8 Annika mõistab, et Helmi käitumine on ebasobiv, ja peaks selle välja ütlema.

3.9 Annika märkab, et Helmi on Johanna heaolu tähelepanuta jätnud, ja peaks Johanna eest seisma.

4.1 Teabe andmisel on Annikal vajadus kaalutleda 3.8 ja 4.6 vahel. Annikal on vaja selgitada teistele klassis olnud õpilastele, et Johanna polnud süüdlane. Teabe andmata jätmise tagajärgedele mõtlemine on sama oluline kui teabe jagamise tagajärgedele mõtlemine.

4.5 Annika peaks Johannat toetama ja tema sekkumine peaks Johannat võimestama.

4.6 Annikal on kohustus selgitada oma vaatenurka ja hinnangut nii Helmile kui ka Johannale.

Mida teeksid Annika asemel?

1. Ütlen, et tore, et sõrmused on leitud, aga nõuan, et Helmi heastaks Johannale tehtud ülekohtu.
2. Lähen Johanna juurde ja küsin, kuidas ta ennast tunneb. Lohutan niivõrd, kuivõrd oskan.
3. Kutsun Helmi ukse taha. Palun, et ta püüaks tulevikus kaalutletumalt käituda. Pakun, et räägime koos Johannaga, et olukorda pehmendada.
4. Kuna koolipäev oli häiritud ja süüdistused olid tõsised, siis lähen direktoriga olukorda arutama, sest juhtum puudutas mitmeid õpetajaid ja Johannat koheldi ülekohtuselt.

5. Sõrmused on käes, mina pole otseselt osaline. Järeldusi peaks tegema Helmi ise.

Tagasiside

1. *Ütlen, et tore, et sõrmused on leitud, aga nõuan, et Helmi heastaks Johannale tehtud ülekohtu.* (Kangelane)

Astud nõrgema kaitseks välja ja sekkud kahjustavasse käitumisse, aga peaksid jääma taktitundeliseks ka Helmi suhtes. Mõtle selle peale, kas Johanna tähelepanu keskmesse tõstmine ei traumeeri last veel lisaks.

2. *Lähen Johanna juurde ja küsin, kuidas ta ennast tunneb. Lohutan niivõrd, kuivõrd oskan.* (Ravitseja)

Oled Johannaga lojaalne ja kaastundlik. Samas jääb ainult ohvriga tegeledes Helmi ülekohtune käitumine tähelepanuta. Mõtle, kas saaksid midagi teha, et sarnaseid juhtumeid lahendataks edaspidi paremini.

3. *Kutsun Helmi ukse taha. Palun, et ta püüaks tulevikus kaalutletumalt käituda. Pakun, et räägime koos Johannaga, et olukorda pehmendada.* (Kaupmees)

Tahad olukorda lahenda nii, et ei pane kolleegi piinlikku olukorda. Samas jääb teistele õpilastele ja õpetajatele selgelt välja ütlemata, et Johannat alandav kohtlemine ei olnud sobiv. Võiksid mõelda, kuidas olukord leiaks arusaadava lahenduse ka teiste asjaosaliste jaoks.

4. *Kuna koolipäev oli häiritud ja süüdistused olid tõsised, siis lähen direktoriga olukorda arutama, sest juhtum puudutas mitmeid õpetajaid ja Johannat koheldi ülekohtuselt.* (Valitseja)

Lähened olukorrale viisil, mis annab lootust, et edaspidi selliseid meetodeid õpilaste peal ei kasutata. Samas jätad alandavasse olukorda sekkumata ja Johanna toetuseta. Võiksid mõelda, kuidas kohe teha midagi Johanna heaks.

5. *Sõrmused on käes, mina pole otseselt osaline. Järeldusi peaks tegema Helmi ise.* (Vandersell)

Pead oluliseks häid suhteid kolleegidega ega lähe nendega konflikti, austades nende autonoomiat ja otsustusõigust. Samas, kuna pole kindel, et Helmi Johannaga enam sel teemal räägib, võib õpilase ebaõiglane kohtlemine jääda tähelepanuta. Võiksid mõelda, milline on sinu esmane lojaalsuskohustus õpetajana ja millistes olukordades on vajalik sekkumine ja õpilase õiguste eest seismine.

Ajalooline tervitus

Kunstiõpetaja Sirje siseneb oma klassi, kus peagi algab kaheksanda klassi tund. Avaneb pilt: üks poiss on söega joonistanud nina alla vuntsid ja teised poisid naeravad ja tõstavad heakskiitvalt tervituseks sirge käe ette. Samal ajal keegi klassiõpilastest pildistab olukorda. Sirje ei taba ära, kes telefoniga pilti tegi. Sirje on kindel, et poisid ei mõelnud halba, aga ta on mures, et kui see pilt hakkab kusagil sotsiaalmeedias levima, siis tuleb jama.

Mida ütleb juhtumi kohta õpetaja eetikakoodeks? (Numbrid viitavad asjakohastele eetikakoodeksi punktidele.)

2.4 Sirje peab selgitama, miks see nali on ebasobiv.

2.7 Kui Sirje täna ei reageeri sellele situatsioonile, siis järgnevad võivad olla tõsisemad.

2.8 Sirje peab kaasa aitama oma õpilaste väljendusvabaduse väljakujunemisele, sh piiride tunnetamisele.

2.9 Sirje peab distsiplineerima ilma ähvardamise ja hirmutamiseta.

3.8 Sirjel on kohustus reageerida olukorrale.

4.1 Sirje hindab, kellele ja millist infot kuidas edasi anda.

4.4 Sirje püüab mõista poiste motiive ja teadvustab endale, kas tegemist on väärtus- või kommunikatsioonikonfliktiga.

4.5 Sirje arendab poistel sotsiaalselt kohast käitumisoskust.

Mida peaks Sirje tegema?

1. Annan neile poistele, kes olukorras osalesid, lisaülesande – nad peavad järgmises tunnis tegema ettekande natside tegevusest kunstiaarete röövijana.
2. Manitsen õpilasi, et nad pildid kustutaksid. Selgitan neile, miks selliste sümbolite sotsiaalmeedias levima minek võib neile kahju teha. Rõhutan, et nad veel ei taju selle teema tõsidust.
3. Ma ei dramatiseeriks üle, aga räägiks neile pikemalt, mida tähendab väljendusvabadus ja mis on selle piirid.
4. Ütlen poistele, et natsinaljad ei ole ühiskonnas aktsepteeritud, ja panen neile märkused.
5. Ütlen poistele, et nad neid pilte kusagil ei jagaks, siis ma ei teavita juhtkonda, sotsiaalpedagoogi ja vanemaid sellest, mis juhtus.

Tagasiside

1. *Annan neile poistele, kes olukorras osalesid lisaülesande - nad peavad järgmises tunnis tegema ettekande natside tegevusest kunstiaarete röövijana.* (Vandersell)

Annad osavalt väärtuskonfliktile laiema konteksti, kuid see ei pruugi õpilastele olla konkreetse olukorraga seostatav. Võiksid mõelda, millal on vajalik anda endapoolne hinnang, et vältida ebakohaste naljade normaliseerumist.

2. *Manitsen õpilasi, et nad pildid kustutaksid. Selgitan neile, miks selliste sümbolite sotsiaalmeedias levima minek võib neile kahju teha. Rõhutan, et nad veel ei taju selle teema tõsidust.* (Ravitseja)

Hoolid õpilastest ja püüad neid aidata tegevuse tagajärgedega hakkamasaamisel. Samas ilma sisulise selgituseta jääb see tegevus pinnapealseks ega aita teemat mõista. Võiksid mõelda, millise sõnumi annad õpilastele, kui rõhutad vaid sotsiaalmeedia riske.

3. *Ma ei dramatiseeriks üle, aga räägiks neile pikemalt, mida tähendab väljendusvabadus ja mis on selle piirid.* (Kangelane)

Hindad mõtte- ja väljendusvabadust kui printsiipi ja seostad seda ka piirangutega, aga jätad tähelepanuta sotsiaalmeedia riskid. Võiksid mõelda, kas sul oleks võimalik aidata õpilastel teha läbimõeldumaid otsuseid ja rääkida ka sellest, kuidas erinevad keskkonnad võimendavad olukorda ning mil viisil võib algne kontekst neis moonduda.

4. *Ütlen poistele, et natsinaljad ei ole ühiskonnas aktsepteeritud, ja panen neile märkused.* (Vandersell)

Annad selge hinnangu olukorrale, kuid ei selgita selle tagamaid. Poiste tegevus oli impulsiivne nali, mitte läbimõeldud väljakutse ühiskonnas kehtivatele normidele. Võiksid mõelda, kas on mingeid muid vahendeid, mis poiste maailmavaadet laiendaks ja olukorra ebakohasust selgitaks.

5. *Ütlen poistele, et nad neid pilte kusagil ei jagaks, siis ma ei teavita juhtkonda, sotsiaalpedagoogi ja vanemaid sellest, mis juhtus.* (Kaupmees)

Hoolid poistest ja nende tegevuse võimalikest tagajärgedest. Samas jätab sinu pakutud lahendus mulje, et probleemiks on ainult juhtunu laiem avalikukstulek. Võiksid mõelda, kuidas selgitada väärtusprobleemi tegelikku sisu.